

VERSLUMO UGDYMO IMITACINĖSE BENDROVĖSE PRIVALUMAI IR EFEKTYVUMO DIDINIMAS, TAIKANT MIŠRŲ MOKYMOSI METODĄ

*Asta Pancerovienė,
Adelė Stonienė,
Vida Žvinienė*

*Klaipėdos valstybinė kolegija
DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.vliiVII.244>*

Anotacija

2019 – 2021 metais atliktas Lietuvos imitacinių bendrovių asociacijos užsakytas tyrimas, kurio tikslas buvo atskleisti verslumo ugdymo imitacinėse bendrovėse efektyvumo didinimo galimybes, taikant mišrų (blended – learning) metodą. Tyrimo metodai: analitinė mokslinės literatūros analizė, kiekybinė reprezentatyvi apklausa raštu, statistinė duomenų analizė.

Remiantis mokslinės literatūros šaltinių analize, atskleista kad mišraus mokymosi metodas, jungia tradicinį mokymąsi ir virtualų mokymosi metodus bei skatina studentų savarankiškumą, padeda individualizuoti mokymosi procesą, skatina bendradarbiavimą tarp studentų ir dėstytojų. Taikant šį mokymąsi, lengva derinti klasikinius ir aktyviuosius mokymosi metodus, naudoti įvairias informacinių technologijų priemones, kurios praturtina mokymosi veiklas ir metodus bei skatina nuolatinį informacinių technologijų kompetencijų tobulinimą.

Vertinant mišraus mokymo/si metodo taikymą IB veikloje, išryškėjo tokie privalumai, kaip būtinas nuolatinis naujų informacinių technologijų kompetencijų kėlimas, IB praktikanto motyvacijos ir asmeninės atsakomybės už mokymosi rezultatus didinimas, bendros duomenų bazės bei besimokančiųjų bendruomenės kūrimas.

Nustatant, kaip mišraus metodo taikymas padidintų verslumo ugdymo efektyvumą IB, išryškėjo, kad jis didėja diferencijuojant ir individualizuojant veiklas, taikant mišraus metodo lankstumą, didinant IB praktikanto motyvaciją ir atsakomybę už mokymosi rezultatus, plečiant mokymosi erdvę ir laiką, derinant tradicinio mokymosi ir e-mokymosi privalumus, suteikiant didesnes bendradarbiavimo galimybes. Todėl siūloma plačiau taikyti mišrų mokymo/si metodą verslumo įgūdžių ugdyme imitacinėse bendrovėse, organizuojant dalykinius susirinkimus, vedant derybas, konsultacijas su socialiniais partneriais, skatinant glaudesnę bendravimą tarp visų IB.

Raktiniai žodžiai: verslumas, imitacinė bendrovė, mišrus (blended – learning) metodas.

Įvadas

Jauno žmogaus profesiniame kryptingume svarbiausia yra teorines žinias pritaikyti praktikoje, tačiau kur atrasti tokią vietą, dar nepatyrusiam, bet ambicingam žmogui. Norint paskatinti verslininkystę ir profesijų praktinių įgūdžių stiprinimą, Lietuvoje buvo įkurtos imitacinės bendrovės (toliau tekste IB), kurias kuruoja Lietuvos imitacinių bendrovių asociacija (toliau LIBA) kartu su „Simulith“ centru (www.sl.viko.lt).

Imitacinė bendrovė – įvairiose institucijose verslo mokymo tikslais nuolat veikianti bendrovė, veiklą vykdanči uždarame imitacinių bendrovių pasauliniame tinkle. Ši bendrovė yra praktinio mokymo priemonė ir vieta jos praktikantams dirbti ir mokytis. Jai vadovaujama kaip tikrai verslo įmonei su realia jos verslo vystymo tvarka, produktais ir paslaugomis, naudojant visus dokumentus, procedūras ir programas, kurių reikia norint valdyti verslą, laikantis nacionalinių ekonomikos taisyklių ir teisės aktų, tačiau nenaudojant realių pinigų ir prekių. Taip lavinami įgūdžiai, kuriuos turėdami praktikantai įgyja daugiau galimybių įsidarbinti. IB gali būti suformuota beveik visų rūšių verslui plėtoti: nuo didmeninės iki mažmeninės prekybos, paslaugų teikimo, įvairių produktų rinkodaros ir gamybos. Yra daug įvairiose srityse veikiančių pavyzdžių: informacinių technologijų ir elektronikos, bankininkystės ir mados, reklamos ir turizmo, amatų ir t. t. srityse. Daugeliu atvejų jos taikosi prie vietos rinkos poreikių ir ieško realių verslo rėmėjų arba partnerinių įmonių. IB tikslas – suteikti praktikantams verslo žinių, formuoti ir įtvirtinti verslo įgūdžius, sudarant sąlygas teorines žinias taikyti praktiškai, prekiaujant tarpusavyje per Simulith tinklą Lietuvoje (vienija apie 34 bendrovių) ir PEN WORLDWIDE International asociaciją visame pasaulyje (vienija apie 7200 bendrovių). „Simulith“ centras yra vienintelis, unikalus imitacinių bendrovių centras Lietuvoje, koordinuojantis imitacinių bendrovių veiklą visos IB yra puiki galimybė išbandyti save imitacinėje įmonėje ir sužinoti kaip jos veikia, nes tai yra tikra įmonė. Atliekant praktiką tokioje bendrovėje studentams yra puiki galimybė išbandyti tikrą verslą, įvertinti individualų ir komandinį darbą. Pandemijos metu ypač išryškėjo mišraus mokymosi būdo taikymas bei jo nauda IB praktinėje veikloje.

Tyrimo problema – mišrus ugdymas tampa vis svarbesniu reiškiniu šiandieniniame švietimo sistemos kaitos procese ir sudaro galimybes pasireikšti intelekto daugialypiškumui, kartu sukuria prielaidas visiems dalykams tapti jungiamąja ugdymo grandimi. Lietuvos imitacinių bendrovių asociacija įžvelgia, kad pagrindinė tokio ugdymo grandis galėtų būti Lietuvoje veikiančios imitacinės bendrovės, tačiau nėra įvertinta, kokios didaktinės priemonės ir mišraus mokymo/si metodai šioje veikloje galėtų būti taikomi dažniausiai ir yra priimtinausi.

Tyrimas buvo vykdomas Asociacijos LIBA užsakymu. Asociacija LIBA – ne pelno siekianti organizacija, vienijanti Lietuvos institucijas, kuriose veikia imitacinės bendrovės, imitacinių bendrovių vadovus, koordinatorius, pedagogus, praktikantus, dirbančius ar dirbusius jose, kitus fizinius bei juridinius asmenis, vykdančius asociacijos veiklą ir (ar) pritariančius jai.

LIBOS tikslas – suburti Lietuvos Respublikoje veikiančias institucijas, kuriose veikia imitacinės bendrovės, šių bendrovių vadovus, pedagogus ir praktikantus, dirbančius ar dirbusius jose, rėmėjus ir socialinius partnerius, kitus fizinius bei juridinius asmenis siekiant:

- tobulinti IB modelį pagal tikslinių grupių (praktikantų, pedagogų ar kitų) poreikius;
- skatinti kiekybinę ir kokybinę IB tinklo plėtrą Lietuvoje;
- atviros, sąžiningos, vieningos, atsakingos, pagarbios ir abipusiai naudingos Lietuvos Asociacijos narių ir visų suinteresuotų organizacijų partnerystės.

Tyrimo tikslas – Ištirti verslumo ugdymo galimybes imitacinėse bendrovėse, taikant mišrų mokymosi metodą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mišraus mokymosi metodo teorinius aspektus.
2. Įvertinti mišraus mokymosi metodo taikymo privalumus IB veikloje.
3. Nustatyti, kaip mišraus mokymosi metodo taikymas padidintų verslumo ugdymo efektyvumą IB.

Tyrimo metodai: Analitinė mokslinės literatūros analizė, kiekybinė reprezentatyvi apklausa raštu, statistinė duomenų analizė.

1. Mišraus mokymosi metodo teoriniai aspektai

Informacinių ir komunikacinių technologijų įvairovė, taikoma šiuolaikiniuose mokymo ir mokymosi procesuose, tampa neatsiejama studijų organizavimo dalimi. Pagal informacinių technologijų integravimo lygį į dalyko mokymo procesą paprastai skiriami trys mokymo modeliai: tradicinis (angl. face-to-face), kai mokomasi tam tikru laiku ir numatytoje vietoje, bendraujama tiesiogiai ir informacinės technologijos mokymo procese specialiai netaikomos; nuotolinis mokymas (angl. distance learning), kai visa mokymuisi skirta medžiaga pasiekama ir studijos organizuojamos bei bendraujama kompiuterių tinklu; mišrus (angl. blended learning), kuriam būdingas tradicinio mokymo auditorijoje derinimas su nuotoliniu mokymu kompiuterių tinklo aplinkoje (Moore, Kearsley, 2012).

Mišrusis mokymosi būdas sujungia geriausius tradicinio ir nuotolinio mokymo bruožus. Esminė jo idėja – nuotolinis mokymas traktuojamas ne kaip organizacinė forma, o kaip metodas, integruotas į tradicines organizacines formas. Taikant mišrų mokymo modelį, dalis tradicinėje aplinkoje vykdomos mokymosi veiklos perkeliama į virtualią aplinką. Pagrindinis tikslas yra išnaudoti abiejų aplinkų privalumus siekiant, kad mokymosi veikla būtų efektyvesnė.

Mišrus mokymas/is – paskaitų skaitymas, grupinis darbas ir diskusijos vyksta sinchroniškai, pasitelkus IT (garso, vaizdo konferencijas, el. pašta, el. pokalbio priemonės), o besimokančiojo individualus mokymasis vyksta asinchroniniu būdu, pateikus jam medžiagą ir užduotis individualiam darbui. Dėstytojas pats turi spręsti, kurią mišraus mokymo kurso dalį perkelti į virtualią aplinką, o kurios

- ne.

Abarius ir kt. (2014) autoriai nurodo tokius mišraus kurso privalumus:

- Atsiranda naujų mokymo (si) galimybių efektyviau pasiekti studijų tikslus.
- Studentai labiau įtraukiami į studijas.
- Studentai aktyviau skatinami studijuoti.
- Galima panaudoti daugiau ir naujų mokymo (si) būdų.

- Visą studijų procesą ir jo rezultatus lengva dokumentuoti.

Thorne (2003), papildydama aukščiau išvardintus privalumus, pastebi, kad naudojant mišrųjį mokymą/si įvairiomis formomis, pats mokymasis gali tapti tikslingesnis, labiau orientuotas, tinkamos apimties tinkamu laiku; besimokantieji gali bendrauti su dėstytoju; mokymosi medžiaga yra lengvai prieinama; įvairūs metodai gali būti maksimaliai panaudojami taikant skirtingas technologijas; besimokantieji gali bendrauti su savo bendraamžiais. Damanik (2020) teigia, jog būdamas orientuotas į procesą, o ne į mokymosi rezultatus, šis modelis sukuria asmeninį komfortą ir mokymosi valdymą.

Tačiau rengiant mišrius kursus susiduriama ir su nemažai sunkumų:

- Reikia pergaltoti ir reorganizuoti kiekvieno kurso struktūrą.
- Dėstytojui reikia papildomai adaptuotis prie naujos mokymo formos.
- Dėstytojas turi iš karto valdyti dvi mokymosi aplinkas.
- Dėstytojas turi papildomai padėti studentams įsisavinant naujas studijų galimybes virtualioje aplinkoje (Abarius ir kt., 2014).

Boelens, De Wever ir Voet, (2017), išanalizavę ir apibendrinę daugelio mokslininkų mintis, išskiria taip pat keturis pagrindinius iššūkius, kuriant mišrųjį mokymą/si:

- lankstumo įtraukimas: besimokantieji gali studijuoti asinchroniškai būdami bet kurioje pasaulio vietoje; gali kontroliuoti mokymosi eiliškumą, nustatydami kurso turinio pateikimo tvarką, ir tempą, pasirinkdami, koku greičiu studijuoti medžiagą.

- sąveikos skatinimas: padidėjus psichologinei ir bendravimo erdvei, socialinė sąveika tampa sunkesnė, tampa sudėtingiau nustatyti, kada besimokantieji susiduria su problemomis. Mišrus mokymas suartina besimokančiuosius (geografiškai) ir įgalina tiek žodinį, tiek neverbalinį bendravimą tam tikrose kurso dalyse.

- besimokančiųjų mokymosi proceso palengvinimas: norint sėkmingai dalyvauti mišraus mokymosi kursuose, reikalingi keli savireguliacijos įgūdžiai: organizavimas, disciplina, laiko valdymas, įgūdžiai naudoti technologijas ir gebėjimas veiksmingai kontroliuoti savo mokymosi procesus. Ne visi besimokantieji turi reikiamus savarankiško mokymosi įgūdžius, todėl dėstytojui iškyla uždavinys pagelbėti besimokantiems šiame procese taikant keturias veiksmingas strategijas: 1) orientavimas ir planavimas – išnagrinėjęs mokymosi užduoties ypatybes ir nustatęs mokymosi tikslus, ankstesnes žinias ar laiko apribojimus, dėstytojas parengia ir suplanuoja mokymosi procesą, supažindina su kursu ir suaktyvina besimokančiųjų ankstesnes žinias; 2) stebėjimas – dėstytojas stebi, ar mokymosi procesas vyksta pagal planą, pateikia reguliarius testus, kad įvertintų studentų kompetencijas; 3) koregavimas – atsižvelgiant į stebėjimo veiklos rezultatus, dėstytojas keičia pradinį mokymosi planą bei pateikia papildomus paaiškinimus; 4) vertinimas – dėstytojas įvertina, kiek galutinis mokymosi rezultatas atitinka pradinį planą, ir sėkmingas buvo mokymosi procesas.

- emocinio mokymosi klimato puoselėjimas - empatijos rodymas, humoro jausmo turėjimas, padrąsinimų teikimas, dėmesio nukreipimas į su užduotimis susijusius aspektus ir atsižvelgimas į individualius mokinių skirtumus.

Pagrindinis mišraus kurso rengimo uždavinys – suplanuoti, kuri kurso dalis bus perkelta į virtualią mokymosi aplinką, o kuri liks mokoma tradicine forma, t. y. realioje aplinkoje.

Kaip teigia Bansal (2014), mišraus mokymosi kurso rengimo metu, dėstytojas turi platesnį pristatymo terpių pasirinkimą, kurį reikia suderinti. Su platesniu pasirinkimu taip pat jam tampa sudėtingiau ir atsiranda didesnis spaudimas. Dėstytojas, planuodamas taikyti mišrųjį mokymo būdą bei rengdamas kurso medžiagą, privalo apmąstyti iš anksto planuojamo kurso struktūrą bei atsakyti į keletą svarbių klausimų: kokie yra kurso tikslai ir uždaviniai? Kam jis skiriamas? Koks bus dalyko turinys? Kokiais metodais jis bus perteikiamas? Kokios technologijos bus naudojamos? Kaip bus vertinami studentų pasiekimai? Kaip bus užtikrinamas grįžtamasis ryšys?

Beresnevičienė (2001) pabrėžia, kad kiekvienas, naudojantis naujausias informacijos technologijas, turi būti psichologiškai pasirengęs: a) naujų informacinių technologijų vartotojai turi prisitaikyti prie naujos besikeičiančios mokymosi aplinkos; b) turi atsirasti nauji studentų ir dėstytojų santykiai; c) reikia taikyti naujus mokymo/ mokymosi metodus.

Dėstytojams išskyla uždavinys nuolatos atnaujinti savo žinias ir gebėjimus naudotis naujomis informacinėmis technologijomis, sugebėti įvertinti jų efektyvumą ir pajėgti patenkinti besikeičiančius studentų mokymosi poreikius.

Vilkonis ir kt. autoriai (2013) akcentuoja dėstytojo poreikį žinoti tikslią grupę, kuriai ketina dėstyti. Siekiant patenkinti besimokančiųjų poreikius patariama:

Pasidomėti kurso klausytojų patirtimi analizuojamoje srityje.

Būti pasirengusiems įvairiems bendravimo stiliams (vieni mėgsta tiesioginį bendravimą, kitiems mielesnis bendravimas naudojant asinchronines priemones, pvz.; elektroninį pašta).

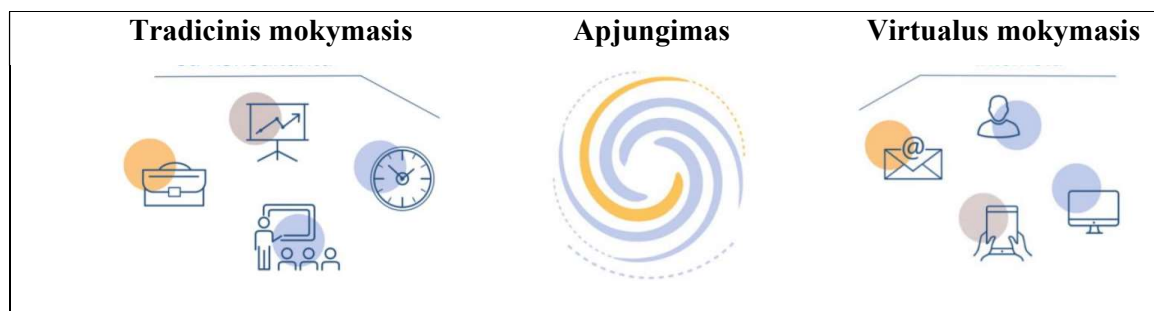
Suteikti studentams galimybę priimti aktyvų vaidmenį mokymosi procese ir prisiimti atsakomybę už mokymosi proceso eigą.

Supažindinti kurso klausytojus su galimomis tarpusavio bendravimo priemonėmis.

Pateikti informaciją apie galimas technines problemas ir jų sprendimo būdus.

Ne mažiau svarbus yra ir studentų vaidmuo, kurie būdami naujų informacinių technologijų vartotojais, taip pat turi nuolatos atnaujinti savo žinias ir gebėjimus, kad sugebėtų atlikti dėstytojo užduotis ir patenkinti besikeičiančius jų būsimų kvalifikacijų ir labai greitai kintamų naujų informacinių technologijų pritaikymo keliamus poreikius; jie turi prisitaikyti prie naujų mokymosi stilių ir tapti savarankiškais, atsakingais už savo mokymąsi.

Mišraus mokymosi metodas (angl. Blended learning) apibūdinamas kaip mokymosi metodas apjungiantis tradicinį ir virtualųjį mokymąsi (1 pav.).

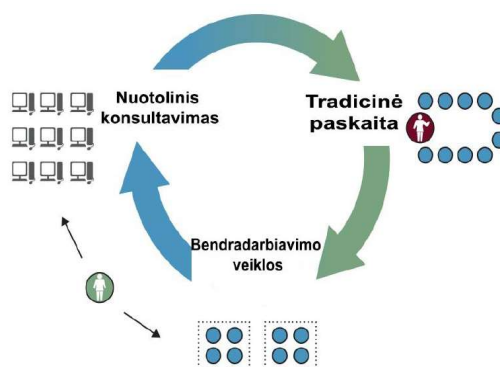

1 pav. Mišraus mokymosi (Blended learning) metodas

Šaltinis: sudaryta autorių pagal <https://www.grandpartners.lt/blended-learning-kokia-nauda-organizacijai/>

Stakeris ir Hornas (2012) pateikia keletą mišraus mokymosi modelių: mišraus mokymosi periodinio pasikartojimo; savarankiško derinimo; praturtinto virtualaus mokymosi.

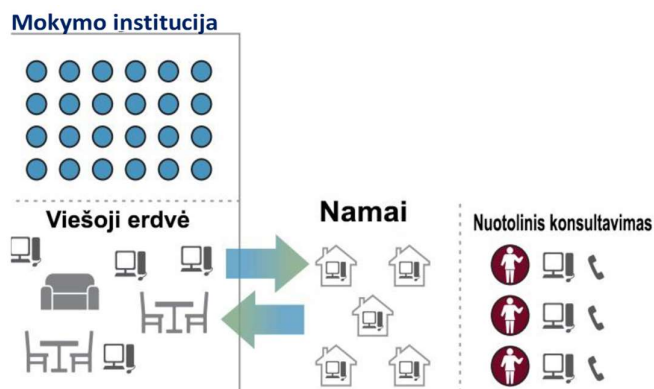
Ugdyme taikant mišraus mokymosi periodinio pasikartojimo modelį, periodiškai kaitaliojami mokymosi metodai. Vykdomos tradicinės veiklos klasėje/auditorijose, bendradarbiavimo veiklos ir virtualusis mokymasis. Šiame modelyje gali būti taikomas individualaus ir grupinio projekto metodas, tradicinis ir virtualusis sinchroninis besimokančiųjų konsultavimas (2 pav.).

2 pav. Mišraus mokymosi periodinio pasikartojimo modelis

Šaltinis: Stakeris H., M. B. Hornas M.B. 2012. Classifying K–12 Blended Learning. Innosight Insitute.

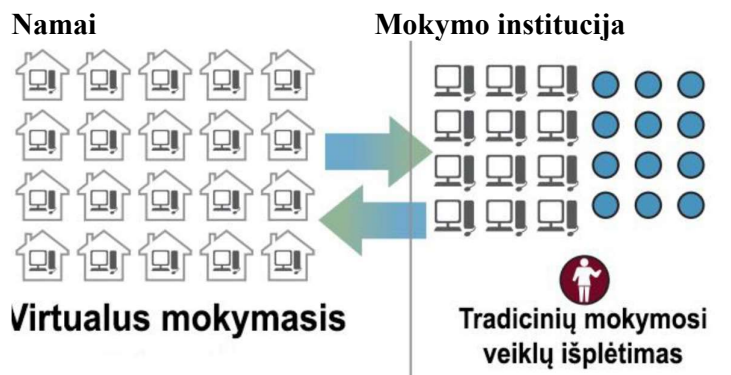
Mišraus mokymosi savarankiško derinimo modelis – lanksčiausias modelis. Taikant šio modelio mokymosi scenarijų, mokinys gali pasirinkti ar nori visą kursą mokytis virtualiai ar derinti tradicinius užsiėmimus su virtualiais (3 pav.).

3 pav. Mišraus mokymosi savarankiško derinimo modelis

Šaltinis: Stakeris H., M. B. Hornas M.B. 2012. Classifying K–12 Blended Learning. Innosight Insitute.

Praturtintas virtualusis modelis – tai mišraus mokymosi modelis pagal kurį mokymosi procesas visuomet vyksta naudojant tradicinį mokymąsi, tačiau dėstytojo/mokytojo paskirtos edukacinės veiklos atliekamos ir dalis mokymosi turinio pateikiama virtualiai mokymuisi namuose (4 pav.). Šiame modelyje tradicinės mokymosi veiklos, vykstančios auditorijose klasėje, praturtinamos informacinėmis technologijomis. Naudojant kompiuterį ir daugialypių terpių projektorių gali būti demonstruojami virtualioje erdvėje atlikti namų darbai, pristatomi projektai, aptariamose užduotys.

4 pav. Praturtintas virtualusis modelis

Šaltinis: Stakeris H., M. B. Hornas M.B. 2012. Classifying K–12 Blended Learning. Innosight Insitute.

Stakeris ir Hornas (2013) teigia, kad taikant mišrųjį mokymąsi, dalis mokymosi veiklų perkeliama į virtualiąją erdvę, taikant skirtingus mišraus mokymosi modelius, kitą dalį mokymosi veiklų vykdant švietimo institucijoje.

Mokslininkai Danilevičiūtė, Rutkauskienė ir Targamadžė (2014) teigia, kad savarankiškas mokymasis suteikia lankstumą ir galimybę mokymąsi derinti prie savo asmeninių poreikių. Mišriu mokymusi siekiama išlaikyti pusiausvyrą tarp inovatyvių, informacinėmis technologijomis grindžiamų metodų, ir tradicinio mokymosi metodų.

Apibendrinant galima teigti, kad mišraus mokymosi metodas, jungia tradicinį mokymąsi ir virtualių mokymosi metodus bei skatina studentų savarankiškumą, padeda individualizuoti mokymosi procesą, skatina bendradarbiavimą tarp studentų ir dėstytojų. Taikant šį mokymąsi, lengva derinti klasikinius ir aktyvius mokymosi metodus, naudoti įvairias informacinių technologijų priemones, kurios praturtina mokymosi veiklas ir metodus bei skatina nuolatinį informacinių technologijų kompetencijų tobulinimą.

2. Verslumo ugdymo IB privalumų ir efektyvumo vertinimas, taikant mišrų mokymosi metodą, tyrimo analizė

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimo procesas. Tyrimas buvo vykdomas Asociacijos LIBA užsakytu. Prieš pradėdant tyrimą, buvo nuspręsta apklausti IB vadovus bei dėstytojus/mokytojus, dirbančius tose studijų programose, kuriose yra veikiančios IB. Tyrimo pradžioje buvo nuspręsta apklausti apie 30 Lietuvos imitacinių bendrovių vadovų, arba ne mažiau nei 70 proc. Lietuvos tinklo imitacinėse bendrovėse dirbančių vadovų. Šiuo metu veikia 40 imitacinių bendrovių, 70 proc. sudaro 28 imitacinės bendrovės ir dar dvigubai daugiau dėstytojų /mokytojų, dirbančių tose studijų programose, kuriose yra veikiančios IB. Buvo siekta apklausti 84 respondentus, o atsakymų sulaukta iš 81 respondento.

Tyrimo eiga. Tyrimas vyko 2019-2021 metais. 2019 m. buvo parengtas tyrimo klausimynas, tyrimo metodika, tyrimo atlikimo kalendorius. Vykdamas apklausą buvo sukurtas elektroninis tyrimo klausimynas ir išsiųstas kvietimas – prašymas dalyvauti tyrime. 2020 m. sausio – birželio mėn. buvo vykdoma apklausa, kuri, nesurinkus pakankamo respondentų kiekio, 2020 m. rugsėjo- lapkričio mėn. buvo pratęsta. 2021 m. sausio-kovo mėn. buvo analizuojami tyrimo rezultatai, parengta tyrimo ataskaita.

Tiriamųjų atranka – respondentams atrinkti naudojama netikimybinė kriterinė atranka (Valackienė ir Mikėnė, 2008; Kardelis, 2009; Bryman, 2016).

Apklauso metodas – anketinė apklausa, naudojant iš anksto parengtą standartizuotą klausimyną, kuris sudarytas tyrimo autorių. Klausimyną sudarė demografiniai klausimai ir teiginiai, kuriais buvo siekiama įvertinti mišraus mokymo/si privalumus ir efektyvumo didinimą, ugdant verslumą imitacinėse bendrovėse.

Kokybės kontrolė:

- vidinis tyrimo atlikimo patikrinimas: 100 proc. kontrolė (anketos užpildymo pilnumas, apklauso nuoseklumas);
- išorinis tyrimo atlikimo patikrinimas: apklausa vykdoma laikantis metodinių reikalavimų; nepažeistas respondentų atrankos principas;
- duomenų įvedimo kontrolė: tikrinama mažiausiai 20 proc. įvesto duomenų masyvo.

Tyrimo etika. Tyrimo metu buvo laikomasi tyrimo etikos principų: apsaugos, slaptumo (anonimiškumo ir konfidencialumo), geranoriškumo, universalumo, reikšmingumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo bei teisės gauti tikslią informaciją (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008; Kardelis, 2009; May, 2011 ir kt.). Tyrimas buvo atliekamas remiantis laisvanoriškumo principu. Atliekant tyrimą, svarbiausi buvo šie etikos principai, kurių ir laikytasi (Gaižauskienė ir Valavičienė, 2016):

- Gerbti tyrimo dalyvių nepriklausomybę, laisvę, t. y., pasirinkti dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime.
- Tyrimo dalyviui suteikti kuo išsamesnės informacijos apie tyrimo esmę ir tikslą.
- Tyrimo dalyvių anonimiškumo išsaugojimas, užtikrinant konfidencialumą ir privatumą.

Tyrimo etika numato šio tyrimo bendrai priimtinius dalykus (imties dydis, imties atranka, duomenų rinkimas, apibendrinimas ir kt.), kurie paskatino apsvaistyti visos tyrimo eigos alternatyvas, numatant jų stipriąsias ir silpnąsias puses bei pasirinkti tinkamiausią tyrimo eigą.

Tyrimo duomenų analizė: Grafinė analizė atlikta naudojantis „Anketa.lt“ surinktais duomenimis bei Ms Excel skaičiuokle.

2.2. Verslumo ugdymo IB privalumų ir efektyvumo vertinimas, taikant mišrų mokymosi metodą

Verslumo ugdymas IB (imitacinėse bendrovėse) – tai komandinio mokymosi aplinka, kurioje praktikantai (mokiniai, studentai, suaugusieji ir kt.) nebijo suklysti, gali naudotis specializuota literatūra, padedančia geriau įsisavinti mokymosi medžiagą (darbo IB skyriuose aprašymai), aktyviai dalyvauja įvairioje į veiksmą nukreiptoje, patirtinį mokymąsi ir problemų sprendimą, kūrybiškumą ir atsakomybę skatinančioje imitacinės įmonės veikloje, siekdami savo idėjas paversti veiksmais.

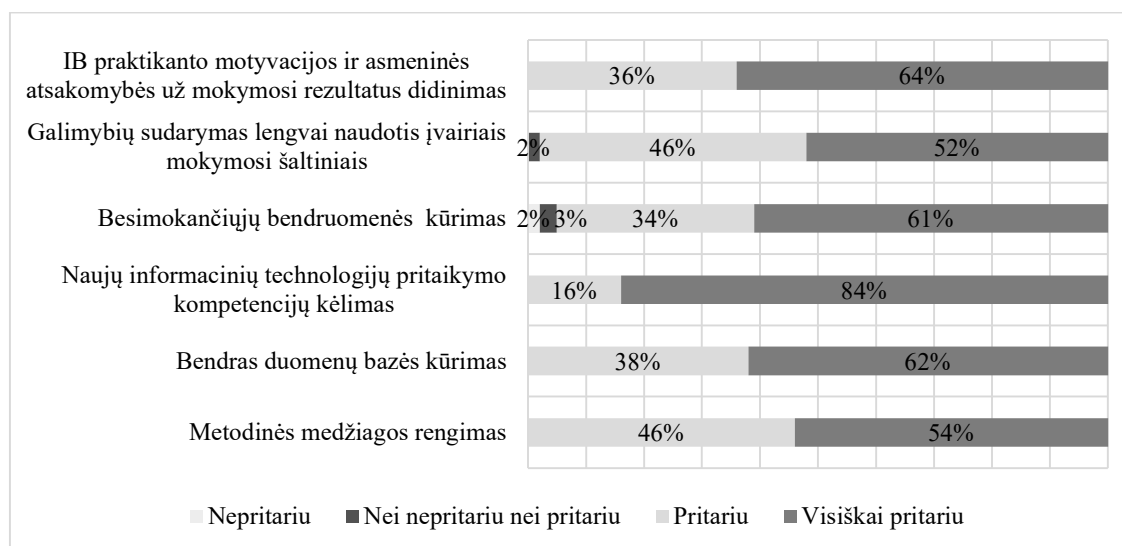
IB mokymo ir mokymosi aplinka, paremta įvairiais aktyvaus mokymo bei mokymosi metodais: mokymasis dirbant (veikla paremtas mokymasis).

Verslo praktinio mokymo firmų veikloje naudojami šie mokymo bei mokymosi metodai:

- verslumo skatinimas;
- mokymasis remiantis praktika arba mokymasis dirbant;
- mokymasis iš klaidų;
- mokymasis grupėje – mokymasis bendradarbiaujant ir mokantis vieniems iš kitų;
- mokymasis atrandant ir mokymasis iš asmeninės patirties bei diskusijų;
- mokymasis spręsti problemas;
- į galimybių paiešką orientuotas mokymasis;
- integruotas mokymasis;
- į bendradarbiavimą su realiu verslo partneriu orientuotas mokymas;
- į asmeninio konkurencingumo ugdymą orientuotas mokymas.

Pandemijos metu ypač išryškėjo mišraus būdo taikymas bei jo privalumai IB praktinėje veikloje.

Siekiant nustatyti mišraus mokymosi metodo privalumus imitacinių bendrovių veikloje, respondentų buvo paprašyta įvertinti (nuo 1 iki 5, kai 1-visiškai nepritariu, 5-visiškai pritariu) (5 pav.).

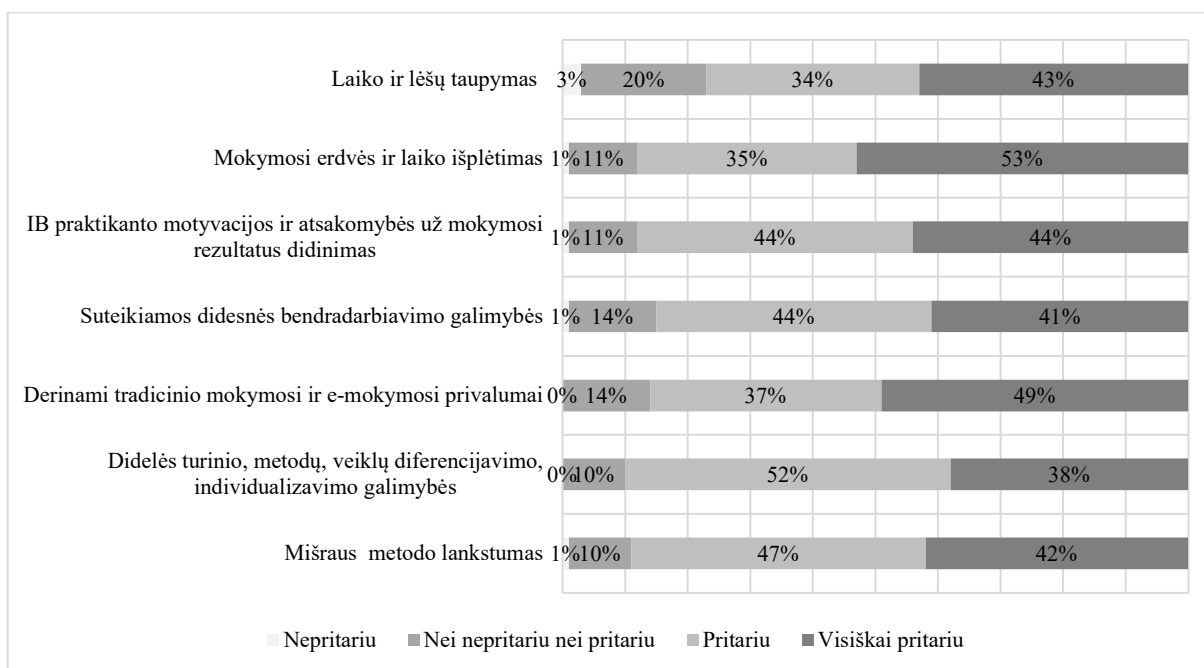

5 pav. Respondentų nuomonė apie mišraus mokymosi metodo privalumus, proc.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis, 2021

Remiantis tyrimo duomenimis (5 pav.), galima teigti, kad dauguma respondentų įžvelgė mišraus mokymosi privalumus, kuriems išreiškė visišką pritarimą: 84 proc. visiškai pritarė naujų informacinių technologijų pritaikymo kompetencijų kėlimui, 64 proc. – IB praktikanto motyvacijos ir asmeninės atsakomybės už mokymosi rezultatus didinimui, 62 proc. – Bendros duomenų bazės kūrimui, 61 proc. – besimokančiųjų bendruomenės kūrimui, 54 proc. – metodinės medžiagos rengimui ir 52 proc. visiškai pritarė galimybių sudarymu lengvai naudotis įvairiais mokymosi šaltiniais.

Sekančiu klausimu buvo prašoma įvertinti verslumo ugdymo IB efektyvumo didinimą, taikant mišraus mokymosi metodą nuo 1 iki 5, kai 1-visiškai nepritariu, 5-visiškai pritariu (6 pav.).

6 pav. Verslumo ugdymo IB efektyvumo didinimas, taikant mišrų mokymosi metodą
Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis, 2021

Remiantis tyrimo duomenimis (6 pav.), matome, kad dauguma respondentų pritarė arba visiškai pritarė didelėms turinio, metodų, veiklų diferencijavimo, individualizavimo galimybėms, pritaikytoms interaktyviai reikšmingoje mokymosi aplinkoje – 90 proc., mišraus metodo lankstumui (galima rinktis mokymosi vietą, laiką, kompensuoti praleistus užsiėmimus, derinti nuotolinį mokymą ir kt.) – 89 proc., IB praktikanto motyvacijos ir atsakomybės už mokymosi rezultatus didinimui 88 proc., mokymosi erdvės ir laiko išplėtimui – 88 proc., tradicinio mokymosi ir e-mokymosi privalumų derinimui – 86 proc., didesnių bendradarbiavimo galimybių suteikimui – 85 proc., laiko ir lėšų taupymui – 77 proc. Na, o 20 proc. respondentų nei pritarė nei nepritarė teiginiui, kad naudojant minėtą metodą yra taupomas laikas ir lėšos, o 3 proc. visiškai tam nepritarė.

Apibendrinant galima teigti, kad mišraus mokymosi metodo taikymas IB veikloje skatintų nuolatinį naujų informacinių technologijų pritaikymo kompetencijų kėlimą, IB praktikanto motyvacijos ir asmeninės atsakomybės už mokymosi rezultatus didinimą bei bendros duomenų bazės ir besimokančiųjų bendruomenės kūrimą. Mišraus metodo taikymas padidintų verslumo ugdymo efektyvumą diferencijuojant bei individualizuojant veiklas, didinant IB praktikanto motyvaciją ir atsakomybę už mokymosi rezultatus, plečiant mokymosi erdvę ir laiką, derinant tradicinio mokymosi ir e-mokymosi privalumus, suteikiant didesnes bendradarbiavimo galimybes.

Išvados

1. Remiantis literatūros šaltinių analize, galima teigti, kad mišraus mokymosi metodas, jungia tradicinį mokymąsi ir virtualų mokymosi metodus bei skatina studentų savarankiškumą, padeda individualizuoti mokymosi procesą, skatina bendradarbiavimą tarp studentų ir dėstytojų. Taikant šį mokymąsi, lengva derinti klasikinius ir aktyviuosius mokymosi metodus, naudoti įvairias informacinių technologijų priemones, kurios praturtina mokymosi veiklas ir metodus bei skatina nuolatinį informacinių technologijų kompetencijų tobulinimą.

2. Vertinant mišraus mokymo/si metodo taikymą IB veikloje, išryškėjo tokie privalumai, kaip būtinas nuolatinis naujų informacinių technologijų kompetencijų kėlimas, IB praktikanto motyvacijos ir asmeninės atsakomybės už mokymosi rezultatus didinimas, bendros duomenų bazės bei besimokančiųjų bendruomenės kūrimas.

3. Nustatant, kaip mišraus metodo taikymas padidintų verslumo ugdymo efektyvumą IB, išryškėjo, kad jis didėja diferencijuojant ir individualizuojant veiklas, taikant mišraus metodo lankstumą, didinant IB praktikanto motyvaciją ir atsakomybę už mokymosi rezultatus, plečiant mokymosi erdvę ir laiką, derinant tradicinio mokymosi ir e-mokymosi privalumus, suteikiant didesnes bendradarbiavimo galimybes. Todėl siūloma plačiau taikyti mišrų mokymo/si metodą verslumo įgūdžių ugdyme imitacinėse bendrovėse, organizuojant dalykinius susirinkimus, vedant derybas, konsultacijas su socialiniais partneriais, skatinant glaudesnę bendravimą tarp visų IB.

Literatūra

1. Abarius, A., Čižienė, R., Druskis, R., Jonuškienė, J., Kalvaitienė, D., Pūstelninkas, R., Sakalauskaitė, E. (2014). *Metodinė medžiaga: Elektroninio mokymo kursų kūrimas*. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_E_mokymosi_kursu_kurimas.pdf.
2. Bansal, P. (2014). Blended Learning in Indian Higher Education: Challenges and Strategies. *International Journal of Applied Research and Studies (iJARS)*, Volume 3, Issue 2. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/10643087/Blended_Learning_in_Indian_Higher_Education_Challenges_and_Strategies
3. Beresnevičienė, D. (2001). *Profesinės ir aukštosios mokyklos problemos. Nuolatinis mokymasis vardan lygybės ir socialinio teisingumo kaip aukštojo mokslo misija*. Acta Paedagogica Vilnensia.
4. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V. (2008). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Kronta, Vilnius.
5. Boelens, R., De Wever, B., & Voet, M. (2017). Four Key Challenges to the Design of Blended Learning: A Systematic Literature Review. *Educational Research Review*, 22,1-18. doi:<http://doi.org/10.1016/j.edurev.2017.06.001>
6. Damanik, E.L. (2020). Blended Learning: An Innovative Approach on Social Sciences at Indonesian Higher Education. *Education Quarterly Reviews*, Vol.3, No1, 52-65. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1267586.pdf>
7. Gaižauskienė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: viešoji įmonė Registrų centras.
8. Kardelis, K. (2009). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Judex, Kaunas.
9. Kaulakienė, A., Keinys, S. (2013). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.
10. Moore, M., Kearsley, G. (2012). *Distance education: a systems view of online learning*. Belmont.
11. A. Pancarovienė, A., Stonienė, A., Žvinienė V. (2021). Verslumo ugdymo imitacinėse bendrovėse efektyvumo didinimas, taikant dalykų integraciją. Tarptautinės konferencijos mokslinių straipsnių rinkinys. *Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities įžvalgos IV*. Klaipėdos valstybinė kolegija.
12. Staker, H., Horn, M. B. (2013). Classifying K–12 Blended Learning. Innosight Insitute. Prieiga per internetą: https://www.christenseninstitute.org/wp_content/uploads/2013/04/Classifying-K-12-blended-learning.pdf
13. Thorne, K. (2003). *Blended learning: how to integrate online & traditional learning*. London: Ans Sterling. Kogan Page.
14. Valackienė, A., Mikėnė, S. (2008). *Sociologinis tyrimas. Metodologija ir atlikimo metodika*. Technologija, Kaunas.
15. Vilkonis R., Targamadžė A., Borisenko I., Mušankovienė V., Petrauskienė R., Butrimė E., Kančialskytė A., Oželienė, D. (2013). *Metodinė medžiaga: E. mokymosi*. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_E_mokymo_metodai.pdf.
16. Danilevičiūtė, A., Kančialskytė, A., Preidys, S., Rutkauskienė, D., Targamadžė, A., Trinkūnas, V., Ulinskaitė, D. (2014). *Metodinė medžiaga: Elektroninio mokymo taikymas*. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_E_mokymo_taikymas.pdf
17. Lietuvos imitacinių bendrovių asociacija LIBA. Prieiga per internetą: <http://sl.viko.lt/liba/>
<https://liba.lt/wp-content/uploads/2021/03/Tyrimo-ataskaita-2021m.pdf>

18. PEN Worldwide. Prieiga per internetą: [https://www.penworldwide.org/get-to-know-our-association/Simulith centras](https://www.penworldwide.org/get-to-know-our-association/Simulith%20centras). Prieiga per internetą: <http://sl.viko.lt/>

ADVANTAGES AND INCREASING THE EFFECTIVENESS OF ENTREPRENEURSHIP EDUCATION THROUGH A BLENDED LEARNING APPROACH IN PRACTICE ENTERPRISES

Asta Pancerovienė, Adelė Stonienė, Vida Žvinienė

Summary

Blended education is becoming an increasingly important phenomenon in the process of today's educational system changing and creates opportunities for the intellect multidimensionality to manifest itself, while creating the prerequisites for all subjects to become a connecting link in education. The Association of Lithuanian Practice Enterprises sees that the main link in such education could be practice enterprises operating in Lithuania, but it is not assessed which didactic tools and mixed teaching methods could be applied most often and are the most acceptable in this activity.

The research was commissioned by the Association LIBA. The LIBA Association is a non-profit organization that unites Lithuanian institutions in which practice enterprises operate, as well as the heads of practice enterprises, coordinators, educators, interns, working in them, other natural and legal persons who carry out the activities of the association and (or) approve of it.

The aim of LIBA is to gather various institutions with practice enterprises, practice enterprise trainers, teachers, coordinators, trainees who are or were working with practice enterprise concept, social partners, other natural or legal persons on purpose to improve practice enterprise model according to target groups (trainers, trainees) needs; stimulate qualitative and quantitative practice enterprise network development; organize and moderate mutually beneficial partnership between Association members and all interested organizations.

The aim of the research is to reveal the possibilities of entrepreneurship education in practice enterprises using a blended learning method.

Research methods: the analysis of scientific literature, quantitative survey, statistical data analysis.

The process of research. Before the start of the research, it was decided to interview the heads of practice enterprises and the lecturers / teachers working in those study programs where there are functioning practice enterprises. It was decided to interview about 30 managers of Lithuanian practice enterprises, or at least 70 per cent managers working in Lithuanian network of practice enterprises. Currently there are 40 practice enterprises operating in Lithuania, 28 of which comprise 70 per cent; and twice as many lecturers/teachers working in study programs where there are functioning practice enterprises. The research took place in 2019-2021. In 2019, a survey questionnaire, a survey methodology, and a survey calendar were prepared. As part of the research, an electronic survey questionnaire was created, and an invitation was sent – a request to participate in the study. The survey was conducted between January and June 2020. However, in the absence of a sufficient number of respondents, it was extended between September and November 2020. During January-March 2021, the results of the research were analysed, and the research report was prepared.

The questionnaire consisted of demographic questions and statements prepared to evaluate the advantages and efficiency of blended learning in the development of entrepreneurship in practice enterprises.

Analysis of the research data: The graphical analysis was performed using the data collected by "Anketa.lt" and the Ms Excel spreadsheet.

Based on the analysis of scientific literature, it was revealed that the blended learning method combines traditional learning and virtual learning methods and promotes student autonomy, helps to individualize the learning process, promotes cooperation between students and teachers. With this method, it is easy to combine classical and active learning methods, use various information technology tools that enrich learning activities and methods and promote the continuous improvement of information technology competencies.

The assessment of the application of a blended teaching method in practice enterprise activities revealed such advantages as the constant development of new information technology competencies, the increase in the motivation and personal responsibility of the practice enterprise trainee for learning results, the creation of a common database and a community of learners.

In identifying how the application of a blended approach would increase the effectiveness of entrepreneurship education in practice enterprises, it became clear that it increases through the differentiation and individualization of activities, the application of the flexibility of the mixed approach, the increase in the motivation and responsibility of the IB trainee for learning outcomes, the expansion of the learning space and time, the combination of the advantages of traditional learning and e-learning, and the provision of greater opportunities for cooperation. It is therefore proposed to extend the use of a blended teaching approach in the development of entrepreneurial skills in practice enterprises, organizing meetings, conducting negotiations, consultations with social partners, promoting closer communication between all practice enterprises.

Keywords: entrepreneurship, practice enterprise, blended learning method.